

JOSEBA SARRIONANDIA

Garaizarkoa

JOSEBA SARRIONANDIA (1958-)

Jose Angel Sarrionandia Uribelarrea, bataio izenez, 1958ko apirilaren 13an jaio zen Iurretan; aita, Miguel, Goiurikoa; eta ama, Natalia, Garaizarkoa. Zazpi urte zituela joan ziren Durangora bizitzen. Jesuitetan ikasi ondoren, Soziologia egiten hasi zen Bilbon, eta gero Filologia. ETAko militante moduan harrapatu zuen polizia espainolak 1980an, torturatu eta preso eduki zuten 5 urtez Carabanchel, Puerto de Santa Maria eta Herrera de la Manchako kartzeletan. 1985ean ihes egin zuen Martuteneko espetxetik, eta gero beste 36 urte eman ditu erbestean. Harik eta 2021ean Euskal Herrira itzuli den arte.

Berrogei liburutik gora ditu argitaratuta. Tituluetakoz batzuk hauek dira:

Narrazioak (1983),
Ni ez naiz hemengoa (1985),
Marginalia (1988),
Hezurrezko xirulak (1991),
Miopeak, bizikletak eta beste langabetu batzuk (1995),
Hnuy illa nyha majah yahoo (1995),
Hitzen ondoeza (1997),
Lagun izoztua (2001),
Idazlea zeu zara, irakurtzen duzulako (2010),
Moroak gara behelaino artean? (2010),
Lapur banden etika ala politika? (2015),
Bizitzea ez al da oso arriskutsua? (2018),
Airea ez da debalde (2019),
Gauzak direna balira (2020),
Munduari bira eman zion ontzia (2021),
Markos Gimenoren 101 letrakartel (2023).

2017an, Peru Magdalenak eta Pello Salaberriak dokumental bat egin zuten: *Joseba Sarrionandia, hemen eta han*. 2018an, Josebaren testuetan oinarrituriko laburmetraia bilduma bat zabaldu zen: *Gure oroitzapenak*. Hainbat zinegileren lana da: Oskar Alegria, Özcan Alper, Asier Altuna, Mireia Gabilondo, Eugène Green, Itziar Leemans, Josu Martinez, Fermin Muguruza, Ane Muñoz, Maider Oleaga, Carlos Quintela, Maialen Sarasua.

GARAIZARKOA

Garaizarkoa naiz, eta Garaizargatik naiz arrotza
mundu osoan.
Ez nintzen Garaizarren jaio, Garaizartik jaio nintzen,
umea amagandik bezala.

Ezin dut Garaizarkoa beste inongoa izan, Garaizartik
berriro sekula pasatu ez arren,
Garaizar gaur egun neuk marrazturiko mapetan
beste inon agertu ez arren;
begien barruko paisaia eta ezpainetako lurrian ere
azaltzen zait...

Zuek igual bai, egunero pasatuko zarete Garaizartik,
konturatu gabe behar bada,
all these years passing by Garaizar, autoz, autobusez,
autobide zabaletik
ehun eta hogeik kilometrotara azeleratuz, hor alboan
Garaizar dagoela
eta berehala, erretrobisorean, atzean utzi duzuela
ohartu gabe. Inork ere ez,
neuk ere ez nuke autobide bazterreko auzune horretan
Garaizar topatuko

ez gure haurtzaro lurperatuaren ezelako aztarnarik.
Antzina hil ziren
gurekin arineketan ibilitako txakur eta katu guztiak,
gure aittitte eta amama hil ziren bezala.
Eta gainera, ez dakit hain ederra zen, ez dut uste
Garaizar
edertasun konbentzionaleko paisaia zenik, ez zuen
behintzat postalen kolorea,
anilez tindatutako iturri harekin eta nahiko arrunta zen
hodeiertz eder harekin.

Euria ote da orain Garaizarren? Sarritan egiten zuen
eta baliteke orain ere egitea,
artalde kostalderuntz pasatu zen egunean bezala
artalde handi hura,
giputx Goiherriko artzainarekin eta txakur iletzu
beilegiarekin.
Egia esan, ez dut Garaizar ondo oroitzen, erdi
ahaztuta nago dena.
Nondik natorren gogoratzeko bakarrik hartzen dut
Garaizar akorduan,

arrotza naizelako, eta arrotzak ezin duelako
urrundik datorrela egundo ahaztu.
Baina memoriaren sokak lotzen nauenean
garai zaharreko
gauzak gogoratuz egungo ondoeza
sentitzen dut.
Attitte zurgina zen eta atarian zuen arotz bankua
eta erreminten
kutxa, eskubarak, otarreak egiten zituen,
eta aulkiak,

aittittek egindako aulkietan esertzen ginen eta,
beraz,
aittittek ematen zizkion gure esertzeko moduari
moldeak.
Amama hirira jaisten zen goizero, astoarekin,
kantinetako esnea saltzera,
hain zen ona andre hura, fantasiaren alorrekoa zela
uste izan dut beti.
Osabak motorra zuen eta gehien gustatzen zitzaidana
vespa hartan joatea zen,

osabaren belaunen artean zutik, haizearen kontra,
Idxorretaraino,

harritxintzarren bidetik, eta itzultzea, nora
ez bada Garaizarrera.
Patxi, aittitteren anaia, Osten bizi zen, itsu jarlekuan,
itsu makila eskuan,
itsu betaurreko ilunekin, eta artoa neurtu nahia
izaten zuen.
Soroaren ertzera eramaten genuen eta haztamuka
ukitzen zuen artoa, behetik gora,

eta artoak bere altura hartzen zuenean, bera altua baitzen,
Hau heldu da, esaten zuen.
Halako batean auzoko Jose Luisek zauri ikaragarri hura
egin zuen, aizkoraz, izterrean,
odola dariola gogoratzen dut zauria, zoroaren
ahoa barreka ematen zuena.
Eta uda amaierako beste arratsalde luze batean
guardia zibil bi pasatu ziren
Garaizartik Barrankurantz, eta sagar bana eskatu zuten
mesedez, eskaleen moduan.

Eta aittittek erdara traketsez esan zien goiko landatik
pasatzean hartzeko,
hartzeko arbolatik bertatik, eta han joan ziren
sasien artetik sagastian gora.
Eta behin Dionisiok itsasoa ikustera eraman gintuen
autoz, eta plaiatik bueltan,
iluntzean, zapatetan harea genekarrela, Garaizar
kakarraldoz beteta topatu genuen.
Eta ipurtargiak ere baziren orduan estrata
bazterretan.

Garai hartan ez zegoen mundurik eta ustekabeak
ugariagoak ziren,
mundua mundu den sasoi honetan baino. Orain
latzagoa da mundua,

baina orduan ere latza zen. Gure amak zazpi urte zituen
Bereziganetik
Durangoko bonbardaketa ikusi zuenean, hegazkinak
begien pare paretik pasatzen,
eta gero Gernika, eta ni ere hantxe nengoen,
amaren barruan,

eta amaren begietatik ikusi nuen Durango suntsitzen,
eta Gernika, eta Hiroshima,
eta ondo gogoratzen ditut han beheko hondakin erreak,
oraindik jaio gabe nengoen arren.
Gerra eta gerraondoa ikusi eta, ia hogeï urte eman nituen
jaiotzen ausartu gabe.
Horregatik jaio nintzen hain berandu, Garaizar ia
desagertzeaz zegoela.
Eta autobideak Garaizar erdi erditik pasatu behar zuelako
derrigorrez.

Ez zegoen autobidearentzat beste pasalekurik munduan
Garaizar ezik,
igelen aintziraren gainetik eta belarra moztu ondoren
futbolean jokatzeko gure zelaiares gainetik.
Ondo konprenitzen dut: autobidea banintz, ni ere
Garaizartik pasatuko nintzateke.
Baina ez nuke jendea Garaizartik botako, ez nituzke
aittite eta amama
etxerik gabe utziko. Baina hala gertatu zen, autobideak
etxea kendu zien.

Maizterrak ziren eta gerra galdu ondoren bezala utzi zuten
Garaizar,
eta Durangoko montoian bizi izango ziren harrezkero,
erbestean, osaba joseluisenean.
Santanako apartamendu txukunean baserri zaharrean baino
askozaz erosoago,

eskerrik asko esateko gehiago gauza ez zirela, ordura arte
hain esker onekoak izan ondoren.
Ni ere Durangon bizi nintzen, baina ez antzinako Durango
suak hartuan.

Bonbardaketa borragomaz ezabatzen zen populazioaren
memorian
eta bandera nazionala altxatzen zen Bereziganen
liberazioaren egunean.
Eta horrela kontatzen ziren orduan urteak, liberaziorik
liberazio, martxoaren hamaiketan,
harik eta, autobideagatik, Bereziganeren burua erauzi arte,
gaineko lurra
sugeen trokak eta igelen putzuak betetzeko behar zelako,
sugeek ez dezaten bizilekurik izan ez igelek;

eta non sartuko naiz ba ni, etxerik gabe
eta zulorik gabe?
Garaizarko paisaiak trokak zituen behintzat,
autobidea heldu arte,
orain ez da ametitzen ez zulorik ez arraildurarik,
non biziko gara ba orduan?
Aittitte eta amama urtean behin itzultzen ziren
Garaizarrera,
San Mames egunean. Ze ez dizuet esan baina,
San Mames Garaizarren dago.

San Mames euskaraz Santimamiñe esaten da,
esango didazue,
baina zer ardura zaizkit hitz egokiak, Garaizarren
Samames esaten zen,
zer ardura zait gramatika, berba zaharren long distance
cry honen aldean.
Ze ederra zen Garaizarko jendearen antigoaleko
hizkera hura, umetan entzun genuena,

erudituek ere ez zuten hain dotore berba egingo
hizkuntza klasikoen akademian.

Orduko umeek ez dugu harrezkero inon berba egin
orduan ikasi genuen eran,
eta hala ere beti ahalegindu gara berbamodu hari
oihartzun egiten.
Orain ere, urrun, zaharturik eta odoletan egon arren
kantuan ari banaiz, oihartzunez da.
Alde egin genuelako eta itzuli ezinari buruz, ze ez dakit
konturatu zareten
Garaizartik alde egiteko ikasten duela mundu guztiak
oinez.

Oinez ikasi eta Garaizartik urrundu ondoren, munduko
hiri guztietan bizi izan naiz,
baina Garaizartik nator eta ene sentimenduak
Garaizarkoak dira,
ene ilusioak Garaizarkoak dira, ene tristurak
Garaizarkoak dira.
Urteak behar izan ditut ohartzeko, aldamenean nekarren
itzala ere Garaizar dela.
Orpotik lotutako trapu zaharra lez arrastatzen dudana.
Egia esan,

ez dakit nik ezagutu nuen Garaizar bera den. Ez dut ondo
oroitzen,
baina oroimenaren lausoari ere zor diot zerbait, imajinatzeko
aukera ematen didala,
postaletarako ez zen paisaia hartan gertatu zena asmatzeko.
Ez dut ondo gogoratuko,
baina ez zait akordutik ezabatuko, borroi bat lez daramat
Garaizar ene nortasun agirian,
edozein izanik ere nortasun agiria, agiri ofiziala
zein nortasun agiri faltsua.

Garaizarko bideak, Garaizarko arbolak, eta handik
zatozen haizea, emadazue arnasa.
Lagun egidazue urruntasun hauetan, auzune hartan
laguntzen zenidaten bezala,
oinez ibiltzen ikasi berri, haztamuka, eror beldurrez,
atarira katamar itzultzen.
Bai, haraxe, Bilbo eta Behobia arteko autobide bazterreko
Garaizarrera,
Eta zuek, albotik ehun eta hogeiko abiadan ezeri erreparatu
ezinik pasatzen zaretenok,

ez dizuet autotik martxan jaisteko esango. Baina seguru
zuek ere Garaizarkoak zaretela,
zeren eta, nor ez da ba Garaizarkoa? Garaizar horretakoa
edo beste Garaizar batekoa.
Ni behintzat, autobide horretatik egundo pasatu ez arren,
Garaizarkoa izango naiz beti.
Hementxe ditut oihartzunak, eta aittitteren kutxa erremintena.
Edonon naiz bertakoa
eta arrotza. Garaizarkoa naizelako naiz mundu osoan
bertakoa eta arrotza.

J. S. – 2017ko urrian, Josebaren esaera solteak agertu ziren han-hemenka idatzirik hormetan, kristaletan edota zubipean, batzuk euskaraz, baina beste batzuk espainolez, frantsesez, ingelesez, errumanieraz edo Afrika iparraldeko arrifien hizkeran. Peru Magdalenaren instalazio poetikoa zen. Telebistan esan zuten Jose Saramagoren aforismoak ipini zituztela lurretako kaleetan.